

Kopecký, Milan

Dvě poznámky k anthologii Denkmäler der alttschechischen Literatur

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1956, vol. 5, iss. D3, pp. 149-150

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108090>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dvě poznámky k anthologii *Denkmäler der altschechischen Literatur*. Zájem německé vědy o staročeskou literaturu se projevil opětovně v nové práci — anthologii hamburského slavisty Heinricha H. Kunstmanna s názvem *Denkmäler der altschechischen Literatur von ihren Anfängen bis zur Hussitenbewegung* (vyd. Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin 1955). Chci si dvěma poznámkami všimnout metodické stránky této záslužné knihy o 400 stranách textu a 40 stranách poznámek.

1. Specifikum Kunstmannovy práce záleží v tom, že neobsahuje ukázky z děl, jak to bývá zvykem v anthologiích, ale přináší díla celá. Realisování tohoto záměru bylo pro nevelký rozsah skladeb poměrně snadné v prvních třech tematických celcích, do nichž editor zařadil staročeskou lyriku (náboženskou a světskou), cyklus nejstarších legend (o apoštolicích, o P. Marii, o seslání Ducha sv., o Pilátovi a Jidášovi, o umučení Páně a o Ježíšově dětinství) a staročeské drama (Musejní i Drkolenský zlomek Mastičkáře a Hru veselé Magdaleny). Do dalších tří oddílů knihy pojal Kunstmann básně delší, a to do čtvrtého satiricko-didaktické skladby tendenční (Spor duše s tělem I, O nebezpečném času smrti, Desatero kázanie božie a drobné satiry Hradeckého rukopisu), do páté části mladší legendy (t. zv. Stockholmskou legendu o sv. Kateřině a legendu o sv. Prokopu z Hradeckého rukopisu) a konečně v posledním oddílu otiskl skladby Smilovy školy (Nová rada, Rada otce synovi, Svár vody s vínem, O ženě zlobivé, Podkoní a žák).

Kunstmannovou snahou bylo dát do rukou německých studentů bohemistiky spolehlivý soubor staročeských textů, sahajících časově do husitství. Je nepochybné, že kniha tento záměr plní, nicméně již ze seznamu zařazených prací je zřejmé, že do knihy nebyla pojata řada staročeských děl. Tak ze střežnic staročeských veršovaných skladeb zůstala stranou kronika t. ř. Dalimila a Alexandreida. Vypuštění Alexandreidy vysvětluje autor v předmluvě tím, že v Německu je dosud poměrně snadno přístupná diplomatická edice Trautmannova z r. 1916. Zde je však nedůslednost v zařazení svatokateřinské legendy, která v Spinově vydání (*Die alttschechische Katharinenlegende der Stockholm—Brüner Handschrift*, Praha 1913) je německému publiku dostupná více méně stejnou měrou jako Alexandreida. K vypuštění skladeb, jako je Vévoda Arnošt, Tandariáš a Floribella a Tristram a Izolda vedl Kunstmann zase zřetel k tomu, že v německém prostředí jsou známy německé předlohy těchto skladeb nebo paralely k nim. Domnívám se, že ani toto hledisko není zcela správné. Německé veršované rytířské skladby typu Herzog Ernst nemohou přece nahradit české výtvary s touž nebo podobnou tematikou, protože čtenáři neřeknou nic o specifitě českých skladeb, podobně jako prozaický Ackermann aus Böhmen může pouze napovědět tematiku českého Tkadlečka. Avšak ještě vážnější závadou je to, že Kunstmann nepojal do své anthologie ani jednu skladbu prozaickou, což jistě nikterak nepřispěje v německém prostředí k vytvoření plastického obrazu staročeské literatury; toto omezení není správné ani s hlediska jazykového, protože jsou tím skresleny vývojové tendence jazyka. Za předpokladu, že by autorovi šlo o výběr ze staročeských textů, nikoli o jejich soubor, nabízelo se aspoň otištění několika skladeb Passionálu jako poučné paralely k veršovaným legendám, nebo zařazení Povídky o Alexandru Velikém jako dokladu o tom, jak se alexandrovská látka v českém prostředí vyvíjela, nebo otištění ukázek z Trojanské kroniky, jejíž obliba je charakteristická pro české čtenářstvo až do nové doby.

2. Kunstmann nepodal ve své knize původní ediční práci, nýbrž použil pro svou anthologii knižních i časopiseckých vydání, jednak starších, na př. Flajšhansových Nejstarších památek jazyka i písemnictví českého, jednak novějších, na př. Staročeské lyriky Vilikovského, Hrabákových edic satir Hradeckého rukopisu a satir Smilovy školy nebo Škarkovy Nejstarší české duchovní lyriky. Tento přístup k textům má jistě své oprávnění, uvážíme-li, že Kunstmannovi byly nedostupné rukopisy. Výsledkem je však textová nejednotnost, protože některé texty jsou podány v podobě transliterované, některé v podobě transkribované a některé v obojí formě paralelně. Texty transliterované (na př. Nová rada, Rada otce synovi a j.) budou jistě studentům působit nemalé potíže, které by byly jistě v případě Nové rady zmenšeny uvedením transkribovaného textu ve vydání Daňhelkové (Památky staré literatury české, Praha 1950). U textů, které dosud v novočeské transkripci vydány nebyly (jako Rada otce synovi nebo cyklus nejstarších legend), byla by transkribovaná verse původním edičním činem, který se z rámce Kunstmannova úkolu vymykal. Relativně nejschůdnější cestu volil Kunstmann u cyklu staročeských legend, u nichž jsou aspoň textové varianty v poznámkové části podány v novočeské transkripci.

Ve svých poznámkách uvádí autor důsledně, z které edice text přetiskuje. Je potěšitelné, že v tak obtížném textu, sázeném v cizím prostředí, je poměrně málo chyb. Některé lze jistě přičíst na vrub sazeči, jiné jsou spíše zásahy Kunstmannovy, jako změna kvantitů v množném čísle zájmena náš v některých skladbách staročeské duchovní lyriky; tak v Hospodine, pomiluj ny má Kunstmann hlasy *našě* — Škarka (Nejstarší česká duchovní lyrika, PSLČ, Praha 1949) hlasy *nášě*, v Ostrovské písní má K. *naše* kršćenie, *naše* spa-

senie, naše vykúpenie — Sk. ve všech případech *naše*, podobně jako v písni Buóh všemohúci nebo v Otčenáši. Rozdíly v transkripci jsou i v t. zv. modlitbě Kunhutině, na př. ani na nebi jsi *veči* (K.) — *věcši* (Sk.), v Dekalogu, na př. nepromluvíš proti *blížnému* svému (K.) — *blížniemu* (Sk.), a v legendě o sv. Kateřině, na př. ež ji rodu *ciesařskému* (K.) — *ciesarskému* (Vilikovský).

Význam Kunstmannovy edice nezmenšují ani některé drobné chyby v jinak důkladné poznámkové části, ať už je najdeme v bibliografických údajích, ať v jiných poznámkách. Tak na př. rukopisný fragment legendy o umučení Páně neobjevil r. 1799 dominikán Kynský („der Dominikaner Kynský“, str. 423), ale Dominik František Kynský, nebo t. zv. třeboňský zlomek Nové rady neobsahuje „den Rat des Löwen“ (str. 437), ale radu orlovu. Přehlednosti poznámkového aparátu by prospělo i stejné řazení legend jako v textové části (zařazení legendy o Ježíšově dětinství do cyklu nejstarších legend není zcela přesné, protože tato skladba je mladší).

Upřímně se těšíme na Kunstmannovo pokračování v díle Lehrgang des Altschechischen, do jehož dalších dvou svazků mají být pojaty české práce Husovy a spisy jeho t. zv. předchůdců, stejně jako na připravované dějiny staročešské literatury, psané se zřetelem k vydané anthologii. Věříme, že H. Kunstmann, kterého jsme pozdravili na filosofické fakultě v Brně v listopadu 1954 za jeho pobytu v ČSR, připraví nám i další milá překvapení k prospěchu literární vědy německé i naší. Máme na myslí především řadu edic Bibliotheca Germano-Bohemica, jež má být věnována vydáním knih, zpracovávajícím touž látku v literatuře německé i naší (tak v prvním svazku má vyjít Ackermann aus Böhmen a Tkadleček).

Milan Kopecký

Dr Rudolf Toman: Nástin dějin německé literatury. Už delší dobu postrádáme v české germanistické literatuře nově zpracované dějiny německé literatury. Tento nedostatek je tím citelnější, že česká germanistika ani v minulosti nevytvořila díla, jež by bylo možno postavit po bok na př. Šimkovým nebo Kopalovým dějinám francouzské literatury. Poslední germanistické práce tohoto druhu: *Přehledné dějiny německého písemnictví* od Dr Stanislava Sahánka (nákladem České grafické Unie v Praze 1941) a *Německé písemnictví od dob nejstarších až po naše dny* od Dr. Jana Ježka a Dr Antonína Kašika) nákladem R. Prombergera v Olomouci 1915), jsou jednak příliš koncenní, jednak už neodpovídají současnému stavu literárně historického bádání.

I když — zejména v NDR — vznikla již řada studií z oboru dějin německé literatury, které si vytkly za úkol nově zhodnotit celé bohatství německé literární produkce, nutno v nich spatřovat v podstatě přípravné práce (ať už jde o drobnější studie nebo o obsáhlejší monografie, zpracovávající jistý úsek látkový nebo dobový). Sem spadají především průkopnická díla Georga Lukáse, Hanse Mayera, Joachima Müllera, Paula Rilly, Alexandra Abusche a j., které jsou zatím přístupná toliko v německém originále. Kromě nich existuje ještě úctyhodná řada menších, ale zásadních článků a studií, roztroušených po literárních časopisech (Neue deutsche Literatur, Aufbau, Sinn und Form, Weimarer Beiträge, Heute und Morgen, Theater der Zeit, Sowjetwissenschaft — Kunst und Literatur a j.). Toto všechno jsou nepochybně důležité materiále pro budoucí sythetické dílo, ale pce jen zatím materiále k němu.

Za tohoto stavu, kdy je všechno ještě v kvasu, je vítáno i sebemenší dílo, které shrnuje výsledky dosavadního dlítého bádání a vědecky hodnotí německou literaturu od nejstarších dob až po současnost. Takovým dílem chce být *Nástin dějin německé literatury* z pera Dr Rudolfa Tomana, vydaný koncem roku 1954 Státním pedagogickým nakladatelstvím v Praze v edici Učební texty vysokých škol — Karlova universita v Praze — Filologická fakulta, určený posluchačům knihovnictví. Nutno bohužel konstatovat, že se R. Tomanovi nepodařilo splnit nádeje, kladené v jeho Nástin. Stihl jej stejný osud, jaký stihl nedlouho předtím Nástin dějin české literatury, který byl dílem autorského kolektivu a jehož nedostatky byly kritisovány v 12. čísle II. roč. časopisu pro metodiku českého jazyka Český jazyk (srov. str. 374—378: Kritické poznámky k Nástinu dějin české literatury I.).

Není zajisté od místa, zamyslit se nad příčinami nezdraru díla, které si vytklo za úkol, podat nový, t. j. marxistický souborný přehled dějin německé literatury. Je třeba říci předem, že příčina nezdraru netkví ani tak v okolnosti, zda jde o dílo jednotlivce či kolektivu, ale spíše v tom, že tu jde o práci na výsost odpovědnou a náročnou, do níž se může s odvahou dát jen zkušený jednatelce nebo kolektiv po všestranné a pečlivé průpravě,